

NAJNOVIJI PROPISI O MJEŠOVITIM ŽENIDBAMA

Dr Franjo CVETAN

Sveti zbor za nauku vjere izdao je 18. ožujka 1966. god. *Naputak o mješovitim ženidbama*,¹ kojima su donekle ublaženi i izmijenjeni dosadašnji kanonski propisi o sklapanju mješovitih ženidbi.

Drugi vatikanski sabor je pod konac trećeg zasjedanja raspravljao o sakramentu ženidbe. Kako je čitavo zasjedanje sabora bilo prožeto duhom ekumenizma, napose je raspravljao i o mješovitim ženidbama, s nakanom da se dosadašnja pravna stega izmijeni i prilagodi novim prilikama i potrebama. Upravo su mješovite ženidbe na poseban način kamen smutnje između Katoličke Crkve i odijeljenih kršćanskih zajednica. Ipak saborski oci nijesu donijeli konačne odluke, nego su zamolili rimskog prvosvećenika, da na temelju saborskog gradiva svojim motuproprijem izda po mogućnosti u što skorije vrijeme i kako mu se čini najprikladnije nove propise o tako važnom i osjetljivom predmetu. Ali na veliko iznenađenje umjesto papinskog dokumenta, nakon duljeg očekivanja, izdan je gornji Naputak Svetog zbora za nauku vjere.

Ovaj Naputak ne ulazi u područje božanskog prava o mješovitim ženidbama, jer to i ne može, nego ulazi samo u područje crkvenoga prava s obzirom na neke dosadašnje kanonske propise. Međutim ne donosi konačnog rješenja o pravnoj stezi mješovitih ženidbi. Propisi imaju privremeni značaj. Izdani su samo na pokus ili, kako u Naputku stoji, »koji će, ako ih iskustvo potvrdi, biti stalno i konačno uneseni u Zakonik kanonskog prava, na čijoj se obnovi upravo radi.« Iskustvo pak Crkve u slijedećim godinama i odjek odijeljenih kršćanskih zajednica pridonijet će da se dođe do konačnih odredaba. Zato će svaka dobronamjerna primjedba, iznesena u odgovornosti i u ljubavi, pomoći da se pronađe najprikladniji način u donošenju konačnih propisa o mješovitim ženidbama, koji će biti uneseni u novi Zakonik.

1. Naputak je objavljen odmah slijedećeg dana, 19. ožujka 1966. u dnevniku *Osservatore Romano*, a zatim je proglašen u službenom glasilu Svete Stolice u *Acta Apostolicae Sedis* u svesku od 31. ožujka 1966, br.3, str. 235—236.

Ovom prigodom neće biti govora o samoj problematici mješovitih ženidbi, nego ćemo samo nove propise usporediti sa dosadašnjim i popratiti ih kratkim tumačenjem. Svrha nam je, da ih dušobrižnici lakše shvate i ispravno primijene u pojedinim slučajevima.

Osim uvodnog propisa daljnji su propisi razdijeljeni u sedam rimskih brojeva i to: o jamstvima (I i II), o kanonskom obliku sklapanja ženidbe (III), o bogoslužnom obliku (vjenčanju) (IV i V), o nadzoru nad obiteljima iz mješovitih ženidbi (VI) i o dokidanju kazne izopćenja iz kan. 2319 § 1. t. 1 (VII).²

1. UVODNI PROPIS

Ovaj Naputak je izdan samo za Zapadnu Crkvu. Izrijeком u njemu stoji, da je izuzeta Istočna Crkva (salvo iure Ecclesiarum Orientalium). Prema tome, ostaju i dalje na snazi propisi Istočne Crkve o mješovitim ženidbama sadržani u njezinom ženidbenom Zakoniku u kk. 50-54 i 61, koji su sasvim isti kao i dosadašnji propisi Zapadne Crkve sadržani u kk. 1060-1064 i 1071.

Naputak govori o *mješovitim ženidbama*, a taj stručni naziv obuhvaća zabranu *mješovite vjeroispovijesti* (mixtae religionis) i zapreku *različnosti vjere* (disparitatis cultus). Stoviše, izrijeком spominje obje ženidbene smetnje i na njih jednako primjenjuje istu kanonsku stegu kao što i dosadašnji Zakonik kanonskog prava, premda su saborski oci u svojim prijedlozima tražili da se ženidba između kršćana različitih vjeroispovijesti ne stavlja u isti red sa ženidbom kršćana i nekršćana i, prema tome, da se ne donose isti propisi.

Nadalje, ostaje izrijeком na snazi vlast mjesnih ordinarija, koju su dobili motuproprijem »Pastorale munus« od 30. XI 1963. br. 19. i 20, da podjeljuju oprost od svih ženidbenih smetnja.

2. JAMSTVA (I i II)

Najteži je problem kod mješovitih ženidbi osigurati katoličku vjeru katoličkoj stranci a naročito katolički odgoj djece. Crkva i sada traži to osiguranje. Od toga stanovišta ne odstupa i ne može odstupiti jer se to temelji na božanskom pravu. U Naputku doslovno stoji: »uvijek treba biti na stanovištu da je potrebno otkloniti od katoličke stranke pogibelj za njezinu vjeru te da je potrebno brižljivo osigurati katolički odgoj djece« (I, 1; usp. kan. 1060). Ovo se pak dosada osiguravalo jamstvima, koja su morale dati obje stranke, i to nekatolička stranka: da će od katoličke stranke biti otklonjena pogibelj otpada od katoličke vjere, a obje stranke: da će svu djecu koja se rode u namjeravanoj

2. Naputak je objavljen u izvornom tekstu u *Službenom vjesniku zagrebačke nadbiskupije*, br. III/1966, str. 41-44, a u prijevodu na hrvatskom jeziku u *Vjesniku đakovačke biskupije*, br. 4-1966, str. 68-69. Na ovim mjestima dušobrižnici mogu naći potpuni tekst propisa. Zato ga, radi štednje prostora, ne donosimo na ovom mjestu.

ženi bi, dati samo katolički krstiti i odgojiti.³ Potrebno je bilo, da jamstva dadu obje stranke, bilo explicite bilo barem implicite, i to se tražilo za valjanost podjelbe oprosta. U protivnom slučaju, ako bilo koja stranka ne bi dala jamstva, oprost bi bio nevaljano podijeljen. To pak znači, ako se radilo o zabrani mješovite vjeroispovijesti, ženidba bi bila, doduše valjana ali nedopušteno sklopljena; a ako se radilo o zapreci različnosti vjere, ženidba bi bila sklopljena ne samo nedopušteno nego i nevaljano.⁴

Naputak donosi o dosadašnjim jamstvima dosta velike promjene. Ubuduće jamstva treba dati samo katolička stranka, dok nekatolička stranka nije obvezana na jamstva, već samo na jednostavno obećanje.

Novi propis određuje da će mjesni ordinarij ili župnik katoličke stranke najozbiljnijim riječima upozoriti na tešku dužnost krštenja i odgoja buduće djece u katoličkoj vjeri; a ispunjavanje ove dužnosti katolička stranka *izričito će potvrditi jamstvima* (I, 2). Ovaj se propis slaže sa saborskim prijedlozima. Iz samog se pak teksta propisa ne vidi da bi u smislu odredbe kan. 11. bio ništavni zakon, i prema tome da bi se jamstva morala tražiti za valjanost samoga čina, odnosno za valjanost podjelbe oprosta.

Nadalje, Naputak propisuje da treba nekatoličku stranku s dužnim poštovanjem ali jasnim riječima upozoriti o katoličkoj nauci o dostojanstvu ženidbe, a ponajviše o njezinim bitnim vlastitostima, a to su jedinstvo i nerazrešivost. Također je treba upoznati s teškom dužnosti katoličke stranke o zaštiti, čuvanju i ispovijedanju svoje vjere kao i o tom, da svoju buduću djecu mora krstiti i odgajati u katoličkoj vjeri. Budući da ovu dužnost katoličke stranke treba osigurati, neka se nekatoličku stranku pozove da iskreno i otvoreno *obeća* da ispunjavanje te dužnosti neće ničim ni najmanje sprečavati. Ako pak nekatolička stranka smatra da ne može dati ovakvo obećanje bez povrede svoje savjesti, ordinarij neka cijeli slučaj sa svim okolnostima iznese Svetoj Stolici (I, 3). Premda u samom propisu nije ništa izriječno rečeno, ipak smatramo da u vezi s propisom broj I, 2 sve ovo treba s nekatoličkom strankom razborito, sa svom oprežnošću i na prikladan način provesti i urediti mjesni ordinarij ili župnik. Nekatolička stranka nije više obvezana na jamstva u smislu odredbe kan. 1061 § 1, t. 2, nego samo da dade jednostavno obećanje. Štoviše, nije potrebno pozitivno obećanje, već je dostatno negativno, tj. da katoličku stranku *neće prijeći* u ispovijedanju katoličke vjere i vršenju vjerskih dužnosti te katoličko krštenje i odgoj buduće djece. Ukoliko nekatolička stranka ne može ovo obećanje spojiti sa svojom savjesti, rješenje se predmeta ne zabacuje, nego ga ordinarij šalje na konačno rješenje Svetoj Stolici. Ovim se propisom, dakle, na neki način jednako zaštićuje savjest u tako važnoj stvari katoličke i nekatoličke stranke. Premda je saborski prijedlog u ovom predmetu bio još blaži (katolička stranka mora obećati da će se brinuti, *ukoliko do nje stoji*, za katoličko krštenje i odgoj

3. Usp. kan. 1061 § 1, t. 2 i rješenje Svetog zbora sv. službe od 16. I 1942 (AAS 1942. str. 22).

4. Usp. rješenje Svetog zbora sv. službe od 10. V 1941. (AAS 1941. str. 294 s.).

djece, a nekatolička stranka ne daje nikakvog obećanja, nego samo »da je sigurno, da se ne protivi«, ipak je ovim propisom prilično ublažena dosadašnja pravna stega.

Jamstva, odnosno obećanje treba dati pismeno. Ipak mjesni ordinarij može općenito ili u pojedinim slučajevima odlučiti da li će katolička stranka ili samo nekatolička ili obje strane jamstva odnosno obećanje dati pismeno ili ne, a također može odrediti način kako će se to staviti u ženidbene spise (I, 4). Kako se razabire, ovaj propis gotovo ništa ne mijenja dosadašnju pravnu stegu.⁵

Međutim, u nekim se krajevima događa da se sprečava katolički odgoj djece ne po slobodnoj volji roditelja već građanskim zakonima i običajima, koje su zaručnici prisiljeni obdržavati. U takvom slučaju mjesni ordinarij može podijeliti oprost od zabrane mješovite vjeroispovijesti i zapreke različenosti vjere ali pod uvjetom, »dummodo pars catholica parata sit, pro eo quod scit et potest, omnia facere, ut universa proles nascitura catholice baptizetur et educetur, et constitur de bona partis acatholicae voluntate« (II, prvi dio). Ovaj uvjet u propisu odnosi se na valjanost podjelbe oprosta. Prema tome, ako ne postoji taj uvjet, ne može se podijeliti oprost. U ovakvim slučajevima bili su dosadašnji propisi mnogo stroži u vezi s jamstvima koja su morale dati katolička i nekatolička stranka.⁶ Međutim, je zakonodavac mogao dati i za ovakve slučajeve ovaj blaži propis s razloga što su našim Napatkom općenito ublaženi propisi o jamstvima i, kako Napatuk govori, što se Crkva nada da će građanski zakoni, koji su protivni ljudskoj slobodi kao i oni koji brane katolički odgoj djece ili izvršivanja katoličkih vjerskih dužnosti, biti dokinuti i tako će u ovim stvarima doći do izražaja snaga naravnog prava (II, drugi dio).

O moralnoj sigurnosti, o kojoj je riječ u kan. 1061 § 1, t. 3, u Napatku nema nikakva spomena. Ipak smatramo da podjelitelj oprosta treba imati moralnu sigurnost da će stranke ispuniti jamstva, odnosno obećanje. Moralna sigurnost se stiče na temelju osobnih svojstava pojedinih stranaka i na temelju okolnosti u kojima se stranke nalaze. Zato su dušobrižnici dužni, kao i dosada, da u molbama za podjelu oprosta od ovih ženidbenih smetnja kratko ali iscrpno iznesu ta svojstva i te okolnosti, a na podjelitelju oprosta je dužnost da na temelju toga prosudi postoji li moralna sigurnost ili ne. Prema tome, i ubuduće se treba u ovom predmetu držati dosadašnje pravne stege.

3. KANONSKI OBLIK SKLAPANJA ŽENIDBE (III)

Mješovite ženidbe imaju se sklapati u kanonskom obliku prema odredbi kan. 1094, tj. pred mjesnim ordinarijem ili pred župnikom ili pred propisno od njih ovlaštenim svećenikom i barem pred dva svjedoka. Ovaj se oblik traži za valjanost sklapanja ženidbe (III, prvi dio).

5. Usp. kan. 1061 sl.

6. Usp. rješenje Svetog zbora sv. službe od 14. I 1932 (AAS 1932, str. 25) i animadversiones na ovo rješenje od uvaženog kanoniste FILIPA MAROTO, *Apollinaris* 1932, str. 9 s.

Prema tome, Naputak nije ništa izmijenio dosadašnju pravnu stegu o kanonskom obliku. Unatoč različitim pastoralnim poteškoćama koje nastaju iz obveze da se mješovite ženidbe sklapaju u kanonskom obliku, ipak je Naputak ostavio na snazi dosadašnju stegu.

Međutim, ako nastanu u tom pogledu kakve poteškoće, Naputak propisuje da ordinarij iznese slučaj sa svim okolnostima na rješavanje Svetoj Stolici (III, drugi dio), koja će, ako smatra prikladnim, podijeliti oprost od obdržavanja kanonskog oblika. Saborški prijedlog je u tome išao korak dalje. Tražio je, doduše, da se mješovite ženidbe sklapaju u kanonskom obliku, ali je ujedno tražio da u teškim poteškoćama ordinariji podjeljuju ovaj oprost.

4. BOGOSLUŽNI OBLIK — VJENČANJE (IV i V)

Naputak izrijekom mijenja odredbe kan. 1102 § 2 i 1109 § 3 gledom na bogoslužni oblik i ovlašćuje mjesne ordinarije da dopuste vjenčanje i mješovitih ženidbi uz primjenu svetih obreda s uobičajenim blagoslovima i nagovorom (IV). Budući da u ovom propisu nije izuzeto služenje svete mise, mjesni ordinariji mogu dopustiti da se vjenčanje obavi također sa svetom misom i pod njom podijele mladim supruzima uobičajeni blagoslovi. Naputak u ovom propisu slijedi u biti saborški prijedlog, tako da se ne razlikuje vječanje katoličkih stranaka od mješovitih ženidbi.

Međutim, Naputak propisuje da treba posve izbjegavati svako vjenčanje pred katoličkim svećenikom i nekatoličkim vjerskim službenikom koji bi istodobno obavili svaki svoj obred (V, prvi dio). U smislu ovog propisa ostaje i dalje na snazi odredba kan. 1063 § 1.

Ali — Naputak nadalje propisuje — uz odobrenje mjesnog ordinarija i uz potrebiti oprez, da se izbjegne sablažnjivo čuđenje, nekatolički vjerski službenik može po dovršenom vjenčanju održati kratku čestitku i pobudni nagovor te izmoliti zajedno s nekatolicima neke molitve (V, drugi dio). Ovo odobrenje mjesni ordinarij može dati ne samo u pojedinim slučajevima nego i općenito, pogotovo gdje su takvi slučajevi češći.

5. NADZOR NAD OBITELJIMA IZ MJESOVITIH ŽENIDBI (VI)

O nadzoru nad obiteljima Naputak propisuje, da mjesni ordinariji i župnici brižno nadziru da obitelji iz mješovitih ženidbi sveto žive prema danim obećanjima, a osobito u pogledu katoličke pouke i odgoja djece (VI). Ovo se osobito odnosi na župnike, jer su oni najbliži takvim obiteljima, budući da se nalaze na njihovom području. Ako se takva obitelj preseli u drugu župu, župnik treba o tome obavijestiti župnika novog boravka stranaka sa svim potrebnim podacima o toj obitelji. Ovaj novi propis u biti je jednak odredbi kan. 1064 t. 3. Gledom pak na dužnosti mjesnih ordinarija i dušobrižnika sadržanima u odredbi kan.

1064 t. 1 i 2, da odvrćaju vjernike od mješovitih ženidbi i da svim silama nastoje oko toga da ih ne sklapaju u protivnosti s Božjim i crkvenim zakonima ako ih već ne mogu spriječiti, o tome nema izričitog propisa u našem Naputku. Ali o tome se dosta opširno govori u uvodnom dijelu Naputka, koji nema pravne snage.

6. DOKIDANJE KAZNE IZOPĆENJA IZ KAN. 2319 § 1, t. 1 (VII)

Dosada su prema odredbi kan. 2319 § 1, t. 1 upadali u unaprijed izrečeno izopćenje pridržano ordinariju oni katolici koji sklope ženidbu pred nekatoličkim vjerskim službenikom. Međutim, Naputak dokida ovu kaznu i, štoviše, propisuje da učinci ovoga dokidanja imaju vrijednost i za prošlost (VII). To znači ne samo da katolici koji ubuduće sklapaju ženidbu pred nekatoličkim vjerskim službenikom više ne upadaju u ovu kaznu nego da su i oni katolici koji su dosada upali u tu kaznu ovim propisom od nje odriješeni. Ipak i nadalje ostaju na snazi kazne koje su ustanovljene odredbom kan. 2319 § 1, t. 2—4, obzirom na nekatoličko krštenje i odgoj djece.

Dokidanje ove kazne izopćenja ne znači da od sada katolici bez daljnega mogu dopušteno i valjano sklopiti mješovitu ženidbu pred nekatoličkim vjerskim službenikom. Već naprotiv, njihova bi ženidba bila nevaljana sklopljena zbog toga što nije obdržavan, u smislu kan. 1094 i broja III ovoga Naputka, kanonski oblik sklapanja ženidbe, i katolička stranka, premda više ne upada u kaznu izopćenja, ipak teško griješi.

* * *

Naputak je nakon praznovanja od dva mjeseca stupio na snagu 19. svibnja 1966. na blagdan Spasova.⁷ Dobro bi bilo da naši ordinariji pojedinačno, svaki za svoje područje, ili još bolje zajednički na biskupskim konferencijama, izdaju upute kako će dušobrižnici nove propise o mješovitim ženidbama primjenjivati u svome pastoralnom radu. Time bi se ispunila namjera i želja koju donosi Naputak: »Da se bolje pomogne današnjim potrebama vjernika i da se međusobni odnosi katolika i nekatolika povežu dubljom ljubavi«.

Koliko god je Naputak ublažio dosadašnje kanonske propise o mješovitim ženidbama, ipak odjeci iz odijeljenih kršćanskih zajednica izriču žaljenje nad malim napretkom gledom na dosadašnje kanonske propise, ali ujedno izriču i nadu u mogućnost novoga ublaženja u budućnosti. Međutim, postoje prevelike razlike između Katoličke Crkve i odijeljenih kršćanskih zajednica u nauci i u shvaćanju ženidbe kao sakramenta i o bitnosti ženidbe, napose o njezinom jedinstvu i nerazrešivosti. Kad se te razlike više zbliže, ili još bolje, kada ih nestane, neće biti poteškoće za novim propisima kojima će biti zadovoljne obje strane. Dao dobri Bog, da to bude što prije.

7. Praznovanje Naputka i stupanja na snagu nije stavljeno u sam tekst Naputka, kako to obično biva, već je stavljeno u posebnoj bilješci izvan teksta;usp. AAS 1966, str. 239.

SUMMARIUM

Instructione Congregationis pro doctrina fidei diei 18. III 1966. matrimonia mixta novis ordinationibus regulantur, quae, si experientia comprobatae fuerint, in ipsum Codicem inserendae erunt. Dispensatio ab Ordinario peti debet, a parte tamen catholica cautiones de prole catholice baptisanda et educanda omnino praestandae sunt, sed, utrum ad validitatem quoque dispensationis requirantur, id ex textu non eruitur. Pars acatholica erga partem catholicam officia sua implendi sincere promittat, quid si praestare noluerit, Ordinarius casum suis adjunctis ad S. Sedem deferat. Cautiones, respective promissiones, in scriptis dandae, de licentia Ordinarii oretenus quoque dari possunt. Si lex civilis catholicae educationi prolis obstet, Ordinarius dispensationem non concedat nisi constet de partis acatholicae bona voluntate, et partis catholicae prompto animo curandi ut, pro suo posse, proles nascitura catholice baptisetur et educetur. Manente forma canonica celebrationis eadem, quoad ritum amplis facultatibus gaudet Ordinarius, non exclusa facultate concedendi ut intra Missam peragatur. Simultanea celebratio coram ministro catholico et acatholico exclusa omnino manet, quamvis minister acatholicus, terminato ritu, verba quaedam ad matrimonio iunctos dirigere et orationes quasdam in communi recitare possit. Parochorum non una est obligatio quoad familias ex mixtis matrimoniis ortas praestanda. Excommunicatio de qua in can. 2319, § 1, n. 1 non amplius legis vim habet, at, si pars catholica ageret contra, non solum invalide contraheret, sed nec a peccato excusaretur. Vere optandum est ut in nostris regionibus normae edantur quae harum ordinationum applicationem curarent.